

A FRANCIA-NÉMET HATÁR

A FRANCIA-NÉMET VISZONY újkori és legújabbkori történelme — Európa történelme. Századok óta egész kontinensünk részben ennek a rajnai párharcnak függvényeként mutatkozik előttünk. Az államok és nemzetek egész Európában aszerint közelednek egymáshoz, vagy távolodnak egymástól, amint e hullámzó menetű és lankadni nem akaró viadal egyik vagy másik feléhez csatlakoznak.

A Rajna elnevezése alatt nemcsak a vízfolyását kell értenünk, de azt a több mint 180 km széles területsávot, mely e hatalmas folyamat jobb és bal partján Svájtól egészen a torkolatáig kíséri. Ez a terület minden időben véres és elkeseredett összetűzések színhelye volt. Nagyon messze kell nyúlnunk a históriába, hogy a kezdet kezdetét megtaláljuk. A harmadik század második felében tört be a frankok germán népe a Rajna alsó folyása mentén római területre, az alemannok pedig a mai Elzászt özönlötték el. Kereken négyszáz évig egyesítette a frank birodalom a különböző néptörzseket és fajokat az Elbától le messze délnyugatra a Pireneusokig. De ez a hatalmas egység megbomlott, — az uralkodó osztályok kettéváltak — keleten erkölcsben és szokásban germánok maradtak, míg túl a Rajnán római és főleg gall elemekkel erősen keveredve, két különböző nép került szembe egymással. Az első elhatárolások természetesen nem lehettek és nem is voltak olyan eltérők, mint a maiak. A legrégebb német-francia határterületekről azt olvasuk, hogy ott minden, csak nem nyelvi és nemzetiségi elkülönülés volt. Lotharingiában pl. tiszta francia törzsek kerültek német fennhatóság alá, míg a teljesen német fajú Flandria a túlsó oldalon maradt. Ebből is látszik, hogy a verduni szerződés (843) nem két teljesen különálló birodalmat akart teremteni.

A határ és megint csak a határkérdés az ellentétek okozója első-sorban és legfőképpen. A politikai, gazdasági és katonai hatalom fokozatos kiépülésével századok óta ugrásra készen nézett farkasszemet a francia és német törekvés a Rajnán túli területeken. Már a XII. és XIII. századtól kezdve elkeseredett és makacs, vissza-visszatérő küzdelmek indultak meg a stratégiai határokért. Örök kívánság és sóvárgás francia részről a Rajna elérése úgy, ahogyan az 1648-tól a század végéig és a napóleoni időkben a középső és az alsó Rajnánál sikerült is.

A politikai küzdelmek és fegyveres összecsapások sorát ez év márciusában a katonaságtól mentesített rajnai övezet német részről

történt újjalagos megszállása zárta le, mely kihatásában és várható következményeiben egész Európa számára súlyosabb kérdés, mint két ország egymásközi vetélkedése.

NINCS TÖBBÉ TERÜLETI ellentét Németország és Franciaország között. Ezt a tételt nem akarják ma sem elfogadni a Rajnától nyugatra, bárhogy hirdetik is világgá a németek. A „sécurité“ gondolata csírázott ki már Richelieu rajnai terveiben, folytatódott XIV. Lajos egyesítési szándékában a keleti határokon, ezt akarták megalapozni a nymwegeni (1679), a ryswijki (1697), a campoformioi (1797) és a lunevillei (1801) békekötések is. Amikor a bécsi kongresszus Franciaországot régi határaitra szorította vissza, akkor is csak elszunnyadt, de nem halt meg végleg a rajnai törekvés. A Bourbonok, a második császárság és a köztársaság ideje óta ugyanez maradt meg politikai célként. 1871-től 1914-ig Elzász-Lotharingia német részről történt bekebelezése óta pedig még inkább lehetetlenné vált minden közeledés.

De a világháború sem hozott teljes és tökéletes kielégülést. „Nem lehetett most többet elérni az angoloknál és az amerikaiaknál“, — mondotta 1919-ben azon az emlékezetes tárgyaláson Clémenceau — „tizenöt év múlva már nem leszek, de ez a tizenöt esztendő legyen elég Franciaországnak ahhoz, hogy határaink elérjék a Rajnát.“

Lepergett az idő óráján ez a hármás lusztrum is. A második versaillesi szerződéstől és a Ruhr megszállástól Locarnón, Lausanne-on át hatalmas volt az út, a rajnai hídfőket is jóval hamarabb ürítették ki, minthogy azt eredetileg tervezték, a Saar-vidék ismét visszakerült Németországhoz, — a katonaságtól mentesített övezet a múlté ma már és Clémenceau rajnai álma távolabb jutott a megvalósítástól, mint ezelőtt tizenöt esztendővel.

Pedig a keleti határ biztonságának kiépítésénél a békeszerződésben Németországnál mentek el legtovább. A versaillesi és ennek mintájára megalkotott többi párizskörnyéki szerződés katonai rendelkezései állandósítani kívánták azt az állapotot, amely győztesek és legyőzöttek között fennáll és amely a béke hangzatos jelszava mögött az egyik oldalon korlátlan felfegyverzési és felszerelési lehetőségre nyújt aljáimat, a másik oldalon pedig a haderőnek még azt a megszervezését sem tartotta megengedhetőnek, mely a pusztá védekezés számára elegendő.

A Franciaország és Németország között 1919 júliusában megkötött versaillesi szerződés elsősorban biztosítani akarta Franciaország új keleti határait. E cél érdekében francia katonai körök eredetileg úgy tervezték, hogy az Elzász-Lotharingiához közvetlenül csatlakozó rajnai területen önálló ütköző államot hasítanak ki a német birodalomból, amolyan mesterséges Svájc formájában. A titkos szándék ezen túlmenőleg az volt még, hogy a megalakítandó rajnai ütköző állam Franciaországgal szoros vám-és külpolitikai szövetségre lépjen és a határ katonailag és gazdaságilag így valóban a Rajnáig nyúljon.

Hónapokon át harcoltak ezért az eszméért a békekötés előtt és alatt. Foch tábornagy egyik emlékiratot a másik után terjesztette a nagyhatalmi tanács elé, hogy Franciaország biztonsága érdekében elérje

ezeket. Anglia és az Egyesült Államok ellenvetésén múlt, hogy a terv nem sikerült és így más módszerhez kellett folyamodni.

Az állandó jellegű biztonságot akarta elérni a világháborús német haderő teljes leszerelése, a hadianyag és készletek kiszolgáltatása és az új Németország fegyveres erejének a legkisebb mértékre való csökkentése. A rendelkezések főbb vonásaikban megegyeznek az általunk sajnosán jól ismert trianoni szerződés katonai határozványaiival.

Az eredetileg tervezett ütköző állam helyett a biztonsági cél érdekében létesült a rajnai katonailag semlegesített terület is. E semleges határvon egyrészt Németország, másrészt Belgium, Luxemburg és Franciaország határvonala, valamint a Rajnától keletre 50 km-re húzódó területsáv volt, amelyen belül Németországnak semminemű katonai vagy fegyveres erőt vagy erődítményt fenntartani, de csapatokat még ideiglenesen gyakorlat céljaira összevonni sem volt szabad. Tilos volt e területen minden olyan rendelkezést (összeírást, készletek gyűjtését stb.) kiadni, melynek katonai vonatkozása lehet. Amennyiben Németország e rendelkezéseket bármilyen módon megszegné, ezt olybá vennék, mintha a szövetséges és társult hatalmakkal szemben ellenséges cselekvést követne el és a világbékét megzavarni akarná (Versailles-i szerződés 44. cikk).

Eredetileg úgy volt, hogy az antanthatalmak a szerződés életbe léptétől számított 15 évre megszállják e katonaságtól mentesített határvonak a Rajnától nyugatra lévő részét. A megszállást a szövetséges hatalmak végre is hajtották és közvetlenül a világháború után színes, félvad afrikai csapatok ékelődtek az európai kontinens két vezető népfaja közé. A Rajna keleti partján kézbeverték Köln, Koblenz és Mainz környékét. De mindez nem volt elég!

A békeszerződés egyes pontjainak állítólagos be nem tartásáért, melyet Németország azáltal követett el, hogy az emlékezetes Spartacus lázadások idején csapatokat küldött a demilitarizált Ruhr területre,— Franciaország a megszállást még a Versailles-i Szerződésben megállapított határokon túl is végrehajtotta és 1920 tavaszán Frankfurtot, Offenbachot és Darmstadtot, 1921 elején Düsseldorfot és Duisburgot, 1923 januárjától kezdve pedig a Ruhr-medencét foglalta el.

Csak a locarnoi egyezmények és Németország felvétele a Népszövetségbe juttatták oda az eseményeket, hogy a katonai ellenőrzést megszüntették, a jóvátétel pénzügyi terheit fokozatosan megváltoztatták és a megszállt hídfőket még az eredetileg tervezett határidő előtt kiürítették. A katonaságtól mentesített területzár azonban fennmaradt. A francia keleti határon 1929-től kezdődőleg hatalmas új erődítményrendszert építettek, mely a svájci határtól kezdve, Beifort, Strassburg, Metz, Maubeuge és Lüle általános vonala mögött védi az országot.

NÉMETORSZÁGBAN a katonaság számára eltiltott rajnai területtől keletre csak a Weser körüli hegyhátak alkottak természetes védelmet. A világháború előtti időkig a Rajnától nyugatra fekvő részeik óriási hídfőben mintegy ugródeszkat képeztek, amelynek oltalma alatt a német hadseregek több irányban, így a belforti, charmesi és az Oise melletti horpadásokon törhettek előre. Amíg megvolt a katonaságtól

mentes övezet — a Rajna melletti felvonulás nem látszott valószínűnek a francia hadvezetőség előtt és egy francia előtörés a Rajnától nyugatra nem lett volna előreláthatólag megállítható. A francia erődítés megszervezett rendszere mellett sokkal inkább várható volt, hogy a német haderők hadműveleti alapjukat hátrább és a Rajnától északra, talán a Werra, Weser, Thüringiai erdő területére fektetik. Innen egy keletről induló támadás csak a holland-belga határ felől, Meuse-Oise irányában talál némi szabad utat, ha a Dunától délre lévő területet Svájc felé nem vesszük figyelembe.

Csak egyoldalúság és elfogultság képzelhette, hogy Németország tovább túri magán a bilincseket, mint ameddig erő lesz, mely erre kényszerítse. Egészen a legutóbbi időkig Németország, éppen úgy mint a világháború előtt, szinte teljes politikai és katonai bekerítés veszedelme előtt állott. Területi vesztesége Európában igaz, hogy csak 13% körül van, de gyarmatai elvesztésével kb. 3 millió négyzetkilométer területtől és 15 millió embertől fosztották meg. Tíz, Németországot környező állam között a négy legerősebb katonai hatalom, Franciaország, Belgium, Lengyelország és Csehszlovákia — részben egymás között is — szoros szövetséget alkotott. Az 1934. évi lengyel-német megegyezés e katonai gyűrűt először keleten törte ketté. Az általános védkötelezettség bevezetése és a német szuverenitás kiterjesztése a rajnai övezetben a Rajnától nyugatra is megváltoztatta a helyzetet.

Minden ellenkező tünet dacára bízunk kell a belátás erejében a másik oldalon. A biztonsági pszichózisnak és a békeszerződések merev határozványaihoz való csökönös ragaszkodásnak végre is el kell ülnie. Franciaország vezető közei bizonyára tisztában vannak azzal, hogy háborús eredményeiket egymagukban sohasem tudták volna elérni, valamint azzal is, hogy nagyhatalmi céljaik a kontinensen és a megnövekedett gyarmatterületeken új és nehéz feladatok terhét rakták vállaikra. Ehhez elsősorban nekik, de egész Európának nyugalomra van szüksége. A népeknek a békeszerződésekkel szemben állandóan fokozódó ellenállása új irányokba kell, hogy vezesse a francia külpolitikát, ahol most kezdik végre felismerni, hogy a békeszerződések versaillesi, trianoni és st. germaini rendje még az ő sajátos érdekeik szempontjából sem rendezte megnyugtatóan a világ égő kérdéseit.

Németország őszintén és komolyan békét akar nyugati határain is. A közvélemény és a társadalom széles rétegei pedig Franciaországban is világosan látják már, hogy pl. a Ruhr megszállás egyike volt a legnagyobb külpolitikai botlásuknak, semhogy ilyesmit még egyszer meg lehetett volna kockáztatni.

Háború tehát nem lesz, vagy mondjuk nem lehetett a németek rajnai lépése miatt. De egy bizonyos. Ahogy a múltban a német-francia viszony kialakulásától függött jórészt a kontinens sorsa — fokozott mértékben vonatkozik ez napjainkra. Ha ez a viszony további taszítás és ellenszenv helyett közeledést és megértést fog végre kialakítani a nyugati kultúra a két vezető népe között, akkor várhatunk elsősorban javulást az európai kérdések bennünket is érdeklő kusza és zavart forgatagából.